

Melbærris, hede-

Arctostaphylos uva-ursi (L.) Spreng.

Synonymer: *Arbutus uva-ursi* L.

Ericaceae - Lyngfamilien

Del anvendt:

folium (blad)

Lægemiddelplante i DK i år: 1619; 1672; 1772; 1805; 1840; 1850; 1868; 1893; 1907; 1933; 1948; 1978; 1981; 1997; 2002; 2005; 2008; 2011; 2014; 2017; 2020; 2023

Forekommer i Danmark: Ja

Udbredt i tempererede og arktiske egne overalt på den nordlige halvkugle.

Ph. Eur. Herbal Drugs: Uvae ursi folium

Ph. Eur. (DK): Melbærrisblad

Ph. Eur. (Eng.): Bearberry leaf

Sammensnerpende, traditionelt lægemiddel

Hedemelbærris er en stedsegrøn, nedliggende busk med læderagtige blade og røde frugter med en kedelig, melagtig smag. De friske blade har ingen særlig lugt, men både bladene og barken smager kraftigt sammensnerpende. Den kan forveksles med tyttebær som ofte vokser på samme hedearealer, i Danmark mest i Jylland.

Lægemiddelhistorie: Hedemelbærris-blade indgår i et godkendt traditionelt plantelægemiddel til lindring af symptomer på mild, tilbagevendende, nedre urinvejsinfektion såsom brændende fornemmelse ved vandladning og/eller hyppig vandladning hos kvinder (Lægemiddelstyrelsen, 2020), jf. det Europæiske Lægemiddelagentur konklusion som baseres på en langvarig traditionel anvendelse. Som droge i Ph. Eur. skal de hele eller fragmenterede, tørre hedemelbærrisblade indeholde min. 7% vandfrit arbutin (et glukosid). Gram (1927) skriver at hedemelbærris bruges mod blærelidelser som antiseptisk og diuretisk middel. Schumacher (1825/26) skriver "Den regnes til urindrivende og sammensnærpande Midler. De ere fornemmelig blevne anvendte mod Nyre- og Blæresteen, ikke til at opløse Steen, men til at udføre Gruus, hvoromder bliver fortalt mange Exempler. Ja der ere mange Fortællinger om, at Stene skulde blive møre, falde fra hverandre og udskylles med Urinen; men Mange nægte igjen denne Virkning og tilskrive den blot en stærk urindrivende Kraft, hvormed Sliim, Materie og Blod udskylles, og, naar Gruus er tilstede, dette medfølger, og derefter Smerterne blive lindrede." Medicinsk anvendelse af hedemelbærris spores tilbage til England i 1300-tallet og Spanien og Frankrig i 1700-tallet.

Teknisk anvendelse: Planten har været anvendt til garvning, og indeholder en del tanniner.

Folkemedicin: Historisk set har hedemelbærris vist ikke været meget anvendt i Danmark som folkemedicin. Det er muligt at folkelige anvendelser er kommet efter de lægelige anvendelser i Danmark fra starten af 1800-tallet og frem.

Farmakologi og kemi: Det aktive stof i *A. uva-ursi* er arbutin, hvilket er et naturligt phenolisk stof, der kan findes i mange andre vegetabiliske arter, bl.a. kan det også findes i bladene fra tranebær og blåbær (Panusa A. et al., 2015). Det menes, at høje koncentrationer af stoffet arbutin kan skyldes at planten er adapteret til ekstreme miljøpåvirkninger såsom lave temperaturer (Panusa A. et al., 2015). *A. uva-ursi*'s indhold af arbutin er hvad medfører dens farmakologiske egenskaber som de antimikrobielle, antioxidante, anti-inflammatoriske og anti-hyperglykæmiske. (Panusa A. et al., 2015) *A. uva-ursi* bruges især til behandling af urinvejsinfektion, da den hydroliserede form af arbutin (hydroquinon) er skyld i den antiseptiske funktion af planten og virker derfor antibakterielt mod *E. coli* (Panusa A. et al., 2015; Trill J. et al., 2017). Desuden bruges arbutin også til afblegning af hud i forbindelse med overproduktion af melanin af overaktive melanocytter efter overeksponering til solstråling (Tokiwa Y. et al., 2007). Den skinafblegende effekt ved arbutin skyldes hæmning af melanin syntesen ved at agere som en tyrosinase inhibitor (Tokiwa Y. et al., 2007).

Fig. 1. *Arctostaphylos uva-ursi* - Folium - FS 2614.

Fig. 2. *Arctostaphylos uva-ursi* - Folium - FS 2614a.